

TRIBINA

TRIBINA "DE EDUCATIONE": SLOBODA U ODGOJU I ŠKOLSTVU

U četvrtak, 4. lipnja 1992. održana je u Zagrebu u prostorijama Pedagoške akademije u Savskoj 77, tribina na temu "Sloboda u odgoju i školstvu", koja je okupila šezdesetak stručnjaka, koji su pokazali velik interes za ulogu slobode u odgoju i školstvu. Kratka uvodna izlaganja Ladislava Bognara, Vesne Kraut, Mire Kunstek, Milana Matijevića i Kornelije Špoljar poslužila su kao uvod i izazov u ozbiljno i otvoreno razmišljanje, a tribinu je nenametljivo i duhovito vodio Ivan Biondić.

U uvodnoj riječi L. Bognar se založio za napuštanje "konceptije državne škole", obrazlažući to općim tokovima demokratizacije i suživota različitih kulturnih modela. Naime, svaka škola i koncepcija na kojoj ona počiva ima tri bitna polazišta: filozofsko, psihološko i sociološko. Društveni sustav koji zastupa jedinstvenu školu zastupa i jedinstvenu filozofiju, a sve ostale su sumnjive ili isključene. Jedna škola znači dokidanje drugih polazišta, drugih (znanstvenih) pristupa pa i odgojnih znanosti koje su pluralni pristup odgojnom fenomenu.

Kod nas postoji - veli dalje Bognar - nepovoljna tradicija u promišljanju ovog problema. Naime, odnosi prema teorijskom polazištu škole bili su više "religijski" nego "znanstveni", to jest pedagozi su "vjerovali" u neke postavke i "istine", a nisu ih propitivali niti dokazivali. A pedagogija kao "primijenjena disciplina" bila je veoma podatna za pokornu transmisiju već "uspostavljenih" istina.

Često se čuje da je Hrvatska doživjela "demokratski preobražaj", ali se pritom zaboravlja da je demokracija proces i kultura. Nema apsolutno čistog "demokratskog" niti apsolutno čistog "totalitarnog" sustava. Demokratizacija ili totalitarnost ovise o cijelom nizu podsustava, protoku komunikacija i kvaliteti odnosa, a tipičan primjer gdje se sve to odražava jest školstvo. M. Kunstek naglašava da se "odnos države i slobodnog školstva u današnjoj Europi temelji na načelu supsidijarnosti", to jest prepuštanju prava i skrbi roditeljima i onim školama koje roditelji izaberu da organiziraju školski život kako im odgovara. Prof. Ronald Jerman, Waldorfski učitelj - član Europskog vijeća za slobodu u školstvu daje najprije kratku panoramu stanja Waldorfskih škola u svijetu, kojih ima oko 700. Zajedničko im je to da ne ovise o državnim programima, ali ih država djelomično financira,

u nekim zemljama i do 50%. Jedan od ciljeva za koje se on zalaže jest osamostaljenje i priznanje svih slobodnih škola u svijetu. Zajednički im je stav da roditelji i učitelji najbolje znaju izabrati školu svojoj djeci. Njegov je poklič "Što više slobode, to bolje obrazovanje!", doista "revolucionaran" zov, posebno za jednog Engleza. Dubokoumni i razboriti mislioci pak pozivaju na "umjerenost", tvrdeći da odgajaniku treba onoliko slobode za koliko može biti odgovoran. Pa ako stoji tvrdnja da su "svi oblici obrazovanja ravnopravni", ipak ne proizvode svi jednake učinke. Zato će se i država teško odreći prava da barem kontrolira programe ako ih već ne izrađuje. A možda je još iluzornije da ih financira i osigurava im uvjete, a da zauzvrat ništa ne dobiva. Unatoč tome gospodin Jerman izražava nadu da će i "u Hrvatskoj zaživjeti slobodne škole".

M. Matijević se zalaže za slobodne škole smatrajući ih putem kojim se najprije može doći "od konfencionizma do demokratizma". K. Špoljar je govorila o obrazovanju učitelja za alternativne škole, te o stvaranju mentaliteta koji će više pogodovati povezivanju teorije i prakse u odgoju. Za to su najpogodnija "akcijska istraživanja", "istraživački rad od ideje do projekta" na kojem zajedno rade teoretičari i praktičari. Kao uzor koji najbolje ostvaruje taj zahtjev navela je "Reggio-pedagogiju" (sjev. Italija), sintezu Waldorfske (cjelovitost odgoja i Montessori pedagogije (zaposlenost ruku). Ovaj odgojni koncept veoma razvija kreativnost i stvaralaštvo djece, što posebno dolazi do izražaja kroz likovni izraz. On je već postao zaštitni znak ovog internacionalnog modela, koji i kod nas već djeluje kroz "pedagošku radionicu" u Zagrebu.

V. Kraut se zadržala na središnjem problemu. Što je sloboda? Dajući definiciju ona veli da je to "preuzimanje odgovornosti", a za Waldorfskog učitelja to znači "odgovornost za duševni i tjelesni razvoj djeteta". Naglasila je pravo djeteta na slobodan razvoj i ulogu škole u odgoju za slobodu.

V. Puževski, bivši direktor škole "Jordanovac", promicatelj slobodne škole kod nas "vremenu usprkos", iznio je ukratko iskustvo, načela i rezultate rada te škole, koju je prije dvadesetak godina, zajedno s pedesetak ljudi organizirao i vodio. Započelo se s produženim, pa cjelodnevnom boravkom, u kojem su djeca bila zaokupljena tehnikom, tiskarom, sportom, vrtom, voćnjakom, životinjama iz vlastitog zoo-vrta. Subota je bila dan prijema gostiju. Za školu su se zanimali i posjetili je razni stručnjaci iz desetak europskih zemalja, a najviše pažnje pokazali su Slovenci. Bio je to "Zagrebački model otvorene škole". Pozvao je prisutne na "više dostojanstva u poštivanju vlastite tradicije", iz koje mogu nastati nove inicijative. Zato poručuje da se ostvari "jedinstvo trojstva", to jest da "znanost, praksa i vlasti budu u službi istog cilja".

U diskusiji je istaknuto da se pitanje slobode može rješavati na dva načina: izvanjskim, prema drugima, u kojem se čovjek oslobađa od nečega što ga sputava, i unutrašnjim koji označava put rasta, otkrivanje onoga što čovjek u sebi jest. Poziv odgajatelja jest upravo pomoći mladu čovjeku da raste u onome što jest: "otkriti i razgorjeti iskrnu slobode". (Z. Bilić)

"Novo je moguće. Moguće je biti slobodan ako se usudimo. Ali budimo to na kulturni, integrativan način,

poštujući život i poštujući sistem u kojem živimo. Ne treba uvoditi neku kulturnu revoluciju, već razvijati kulturu, jer čovjek je bitno kulturalno biće." (J. Baričević)

"Mamut škole ne mogu biti alternativne. Potrebno je stoga više manjih, ali funkcionalnijih škola." (M. Matijević)

Problem programa, udžbenika i načina učenja rješava se invencijom i akcijom, koja treba zamijeniti suhoparno učenje radi učenja. U tom smislu "udžbenike treba nadići bogatijom literaturom, te razvijati povijesne, komparativne, doživljajne komponente nastave". (Zlata Godler)

"Govori se da su roditelji najkompetentniji u biranju škole svojoj djeci. Ali roditelja nema, mrtvi su, ne znaju, ne stignu. Nastavnici nemaju ljubavi prema svom pozivu. Nisu slobodni. Kontrolirani su. Možda bi rješenje bilo 'Klub roditelja'. Ali roditelji su stisnuti. Djeca se bore za ocjenu a sve manje se u školi osjećaju ugodno i slobodno." To tvrdi jedna majka dok direktorica te škole poziva na oprez: "Žalosti me da na temelju jednog primjera generaliziramo. A većina nastavnika s puno ljubavi radi svoj posao." No "svako dijete je svetinja i treba ga poštovati", naglašava Z. Bilić.

M. Uzelac upućuje molbu gospodinu iz Engleske da kao član Međunarodnog društva slobodnih škola uputi pismo našem Ministarstvu da dopusti rad tih škola u Hrvatskoj, na što gospodin odgovara da je to već učinjeno.

L. Bognar upozorava da ne treba previše vjerovati zakonskoj regulativi. "Treba podizati razinu zrelosti, promicati inicijative. Škole su inače vrlo inertan sustav, sporo se mijenjaju, a mijenjati se mogu samo iznutra." "Potrebno je također paralelno udruživanje i razmjena ideja, a ne sve čekati iz Ministarstva", naglašava jedan profesor. "Neka Trg burze bude burza ideja!" duhovito dodaje I. Biondić.

Ravnateljica jedne srednje medicinske škole V. Šućur naglašava važnost komunikacije i povezivanja te predlaže osnivanje Udruženja hrvatskih srednjoškolskih ravnatelja, koje bi promicalo razmjenu ideja i usuglašavanje stavova o bitnim pitanjima struke, posebno o odgoju novih kadrova.

Ravnatelj M. Peša iskreno kaže: "Govorimo o školi sreće, ljubavi, zadovoljstva, a sve nam je propisano, od predmeta i sadržaja do rasporeda sati i odmora. Zanimarene su emocije. Svaka novina teško prolazi. Mislim za sebe da sam odličan ravnatelj, ali ozbiljno razmišljam da napustim taj posao, jer mi se stalno prijeti sankcijama i kontrolama, a čovjek želi ne samo dobro raditi nego i biti zadovoljan svojim poslom."

Ravnatelj Centra za stvaralačke aktivnosti mladih u Ribnjaku prof. Štokić naglašava važnost osposobljenosti učitelja za svoj poziv i iznosi primjer svoga divnog učitelja Zlatka Špoljara. Radimo ono što govorimo drugima! Odgojimo odgajatelje! To bi mogla biti i konačna poruka ove tribine.

Na kraju je voditelj tribine uputio izravno pitanje našem uvaženom pedagogu, doajenu našeg učiteljstva, dr. Vladimiru Poljaku. "Vi ste startali u Korenici i Kninu. Kad ćemo tamo imati slobodne škole?" A dr. Poljak odgovara u istom stilu: "Ja ću tamo ući prvi s prvim odredom!"

I. MARJANOVIĆ